Lesson Learned of Course and Activity Design for Citizenship and Public Consciousness Development within Prince of Songkla University Pattani Campus

Direak Manmanah[1], Samsoo Sa-u[2], Aris Hasama[3], Asama Mungkornchai[4] and Sutheera Komonmalai[5]

Received: 14/01/2021, Revised: 27/02/2021, Accepted: 08/03/2021

Abstract

This article is based on classroom research by using the method of lesson learned along with classroom practice. There are three phases; 1) Preparation; 2) Classroom practices; and 3) Lesson learned. This research was studied in the 117-102 Citizenship and Public Consciousness courses which is a general education course for first year student of Prince of Songkla University Pattani Campus. This article aims to display lessons learned from course and activities design in semester one of academic year 2020. Total number of students enrolled for the course is 127. There are three parts in this article; 1) Course design - conducting a focus group of lecturers, staffs and stakeholders; 2) Activities design – arranging course contents which consists of Democratic citizenship, Digital citizenship, Global citizenship, Rules and laws, Social equality, Social responsibility, Social entrepreneurs, Cardiopulmonary resuscitation (CPR), and Social volunteer for people health care. In addition, one part of the course content is integrated with a university activity “ Freshy @ Pattani heritage city”; and 3) Students learning outcomes and reflections - evaluating from student’s learning outcomes and reflection in every class activity and project presentation.

[1] Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, direak.m@psu.ac.th

[2] Faculty of Islamic Science, Prince of Songkla University, samsoo.s@psu.ac.th

[3] Faculty of Islamic Science, Prince of Songkla University, aris.h@psu.ac.th

[4] Faculty of Political Science, Prince of Songkla University, asama.m@psu.ac.th

[5] Division of Student Affairs, Prince of Songkla University, sutheera.k@psu.ac.th

Keywords: Lesson Learned**,** Learning Design, Learning Management, General Education, Citizenship and Public Consciousness

ถอดบทเรียนการออกแบบรายวิชาและกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและจิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ดิเรก หมานมานะ[1], ซัมซู สาอุ[2], อริศ หัสมา[3], อสมา มังกรชัย[4] และ สุธีรา โกมลมาลัย[5]

วันรับบทความ: 14/01/2564, วันแก้ไขบทความ: 27/02/2564, วันตอบรับบทความ: 08/03/2564

บทคัดย่อ

บทความนี้เกิดขึ้นจากการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยใช้วิธีวิทยาการถอดบทเรียนควบคู่กับปฏิบัติการในชั้นเรียน แบ่งเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย 1) การเตรียมความพร้อม 2) การปฏิบัติการในชั้นเรียน และ 3) การถอดบทเรียน ทำการศึกษาในรายวิชา 117-102 ความเป็นพลเมืองและจิตอาสา ซึ่งเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไปสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี บทความนี้มุ่งนำเสนอผลการศึกษาดังกล่าว ของภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ซึ่งมีจำนวนนักศึกษาในชั้นเรียนทั้งสิ้น 127 คน โดยบทความนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) การออกแบบรายวิชา โดยใช้การสนทนากลุ่มคณาจารย์ผู้สอนรายวิชานี้ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบรวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) การออกแบบกิจกรรมผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา โดยจัดเนื้อหา ประกอบด้วย ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองดิจิทัล ความเป็นพลเมืองโลก กฎและกฎหมาย ความเท่าเทียมในสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม การเป็นผู้ประกอบการทางสังคม การช่วยฟื้นคืนชีพ และการบำเพ็ญประโยชน์กับผู้อื่นโดยการช่วยเหลือดูแลสุขภาพ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการผนวกการเรียนรู้รายวิชานี้เข้ากับกิจกรรมศรีตรังสะพรั่งบาน และ 3) การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้และการสะท้อนคิดของนักศึกษา ใช้การประเมินการเรียนรู้และการสะท้อนคิดรายกิจกรรมและโครงงานรายวิชาของนักศึกษา

[1] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ direak.m@psu.ac.th

[2] คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ samsoo.s@psu.ac.th

[3] คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ aris.h@psu.ac.th

[4] คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ asama.m@psu.ac.th

[5] กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ sutheera.k@psu.ac.th

คำสำคัญ: ถอดบทเรียน; การออกแบบการเรียนรู้; การจัดการเรียนรู้; รายวิชาศึกษาทั่วไป; ความเป็นพลเมืองและจิตอาสา

บทนำ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้กำหนดให้มีระบบและกลไกการประกันคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกหลักสูตร โดยมีกระบวนการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่น และหลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการและความถนัดของผู้เรียน ยอมรับความสามารถที่แตกต่างและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบวิธีการเรียนการสอนที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การมีทักษะในการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ รวมทั้งการสร้างหรือพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเองโดยผู้สอนมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริง ชี้แนะแหล่งข้อมูลความรู้ การจัดการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ทุกรายวิชา 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกรายวิชา อาทิ จัดให้มีชั่วโมงปฏิบัติการ อภิปรายกลุ่ม สัมมนา ทำกรณีศึกษาหรือโครงงานหรือวิจัย เรียนรู้นอกสถานที่ รวมทั้งฝึกงานและฝึกประสบการณ์ และ 3) การกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในแต่ละรายวิชา และมีการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลความสำเร็จเพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ (Education and innovative learning academy, Prince of Songkla university, 2019)

รายวิชาศึกษาทั่วไปเป็นรายวิชาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความถนัดมากกว่าที่มุ่งเน้นที่จะเรียนรู้เนื้อหาเพียงอย่างเดียว การออกแบบรายวิชาศึกษาทั่วไปรูปแบบใหม่ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็เช่นกันที่มีความตระหนักที่จะพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้แก่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยรายวิชา 117 - 102 ความเป็นพลเมืองและจิตอาสา เป็นอีกรายวิชาหนึ่งของวิชาศึกษาทั่วไป มีจำนวนหน่วยกิต 3 หน่วยกิต โดยวิทยาเขตปัตตานีได้ออกแบบรายวิชานี้ขึ้นมาใหม่ ด้วยการผนวกรายวิชา 196 - 101 ความเป็นพลเมือง และรายวิชา 993 - 172 จิตสาธารณะในภาวะวิกฤติ เข้าไว้ด้วยกัน และจาก มคอ. 3 ของรายวิชานี้ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีความเป็นพลเมืองทั้งในฐานะพลเมืองประชาธิปไตย พลเมืองดิจิทัลและพลเมืองโลก นอกเหนือจากความเป็นพลเมืองแล้ว รายวิชานี้ยังมุ่งเน้นที่จะสร้างการเรียนรู้ในประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคม การเป็นผู้ประกอบการทางสังคม ความเท่าเทียมในสังคม และการเคารพกฎหมาย ยิ่งไปกว่านั้นรายวิชานี้ยังมีความมุ่งหวังให้นักศึกษาได้มีจิตอาสา ในเรื่อง

การช่วยฟื้นคืนชีพเบื้องต้น การช่วยเหลือดูแลสุขภาพแก่บุคคลอื่น การปฏิบัติการช่วยฟื้นคืนชีพจากสถานการณ์จำลองและการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น

บทบาทของระบบการศึกษาไทยที่ผ่านมาในเรื่องการสร้างความเป็นพลเมือง ระบบการศึกษาของไทยให้ความสำคัญกับการสร้างความจงรักภักดีต่อรัฐ มากกว่าการสร้างพลเมืองที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม หลักสูตรการศึกษาเน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงหน้าที่ของพลเมืองโดยการเป็นทหารรับใช้ชาติ การเสียภาษีอากรให้แก่รัฐการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของความเชื่อในศาสนาและความเป็นพลเมืองดีอยู่ในโอวาทของรัฐ ครูส่วนใหญ่ยังมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการผสมกับแบบประชาธิปไตย และยังนิยมสอนตามตำราที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการมากกว่าการสอนด้วยประสบการณ์ การเรียนการสอนยังคงเน้นการบรรยาย การท่องจำมากกว่าการใช้ความคิด ถึงแม้ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตรโดยการใส่เนื้อหาความเป็นประชาธิปไตยเข้าไปมากขึ้น แต่ก็ยังน้อยกว่าเนื้อหาในเชิงอนุรักษ์นิยม (Nimpanich, 2006)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนซึ่งเป็นหนึ่งในทีมอาจารย์ผู้สอนในรายวิชานี้ และมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้ ในแต่ละกระบวนการประกอบด้วย กระบวนการออกแบบรายวิชา การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้และการสะท้อนคิดของนักศึกษา จึงเล็งเห็นความสำคัญและความน่าสนใจของกระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านรายวิชาดังกล่าว นำมาสู่การออกแบบการศึกษาในครั้งนี้ ที่ใช้วิธีวิทยาการถอดบทเรียนควบคู่กับปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย 1) การเตรียมความพร้อม 2) การปฏิบัติการในชั้นเรียน และ 3) การถอดบทเรียน โดยบทความนี้มุ่งนำเสนอผลการถอดบทเรียนกระบวนการตั้งแต่การออกแบบ การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาที่ผ่านการเรียนในรายวิชานี้ใน 1 ภาคการศึกษา คือ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 โดยประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ คือ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชานี้ในภาคการศึกษาต่อไป และเป็นแนวทางให้กับคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางการออกแบบรายวิชาและจัดกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชาศึกษาทั่วไปที่มีการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

เพื่อถอดบทเรียนการออกแบบรายวิชาและกระบวนการเรียนรู้รายวิชา 117 - 102 ความเป็นพลเมืองและจิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรม

กระบวนทัศน์ใหม่ของการเรียนรู้ ปัจจุบันแนวคิดแบบใหม่ ๆ เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน ด้วยมุมมองที่ว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันและต่างก็มีเอกลักษณ์ของตน ดังนั้นการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ย่อมต้องมีการปรับเปลี่ยนโดยคำนึงถึงลักษณะดังกล่าว อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสร้างความวิตกกังวลและความไม่มั่นคงในผู้สอนหรืออาจารย์ ซึ่งถือเป็นความท้าทายที่จะเรียนรู้กลยุทธ์ใหม่ ในฐานะที่เป็นผู้นำการศึกษา ครูอาจารย์ต้องยอมรับที่จะเรียนรู้และแก้ปัญหาที่อาจเกิดจากทฤษฎีใหม่ ๆ ที่เข้ามาอย่างมีสติ ครูอาจารย์ต้องเป็นตัวอย่างของผู้ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาจะต้องเรียนรู้วิธีการคิดนอกกรอบและพัฒนามากขึ้น งานของครูอาจารย์ไม่ได้เป็นเพียงแค่ปรับแต่งสภาพที่เป็นอยู่ ถ้าหากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระบบการศึกษา เราควรแสวงหาความจริงจากหลายมิติ ในฐานะที่เป็นมนุษย์เรามีความซับซ้อนหลายแง่มุมชีวิตที่ไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงรูปแบบเดียว มนุษย์ชอบความจริงแต่ก็ต้องอาศัยอยู่บนหน้ากากของการเรียนรู้จากความหลากหลายของแหล่งที่มา ขณะเดียวกันผู้สอนควรจะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ ๆ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะของมนุษย์ อีกทั้งครูอาจารย์ต้องเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับชุมชนที่หลากหลายมากขึ้น (Atikiat and Santhuenkaew, 2016)

แนวคิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ความท้าทายด้านการศึกษาในปัจจุบัน คือ การเตรียมนักศึกษาให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้น และส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง สถาบันการศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักศึกษามีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถ และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิต (Phanit, 2012)

ทักษะและความรู้ที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองและการทำงานในศตวรรษที่ 21 นั้นค่อนข้างแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 ในบางทักษะแม้จะมีลักษณะถาวร กล่าวคือ มีความสำคัญมาในทุกยุคทุกสมัย ไม่ใช่เฉพาะในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะ 4C คือ ความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม แต่ทักษะเหล่านี้มีลักษณะเปลี่ยนไปในโลกยุคดิจิทัล รวมถึงทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นจนกกลายเป็นสิ่งที่ “ต้อง” มีมากกว่า “น่าจะ” มี ในขณะที่บางทักษะถือเป็นทักษะชุดใหม่ที่จำเป็นในบริบทของศตวรรษใหม่

เช่น ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อรูปแบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน สามารถสรุปเหตุผล 3 ประการ ว่าเหตุใดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษใหม่ นั่นคือ รูปแบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป การพึ่งพาอาศัยในระดับโลกที่เพิ่มมากขึ้น และภูมิทัศน์ในการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป (Tangkitvanich, 2013)

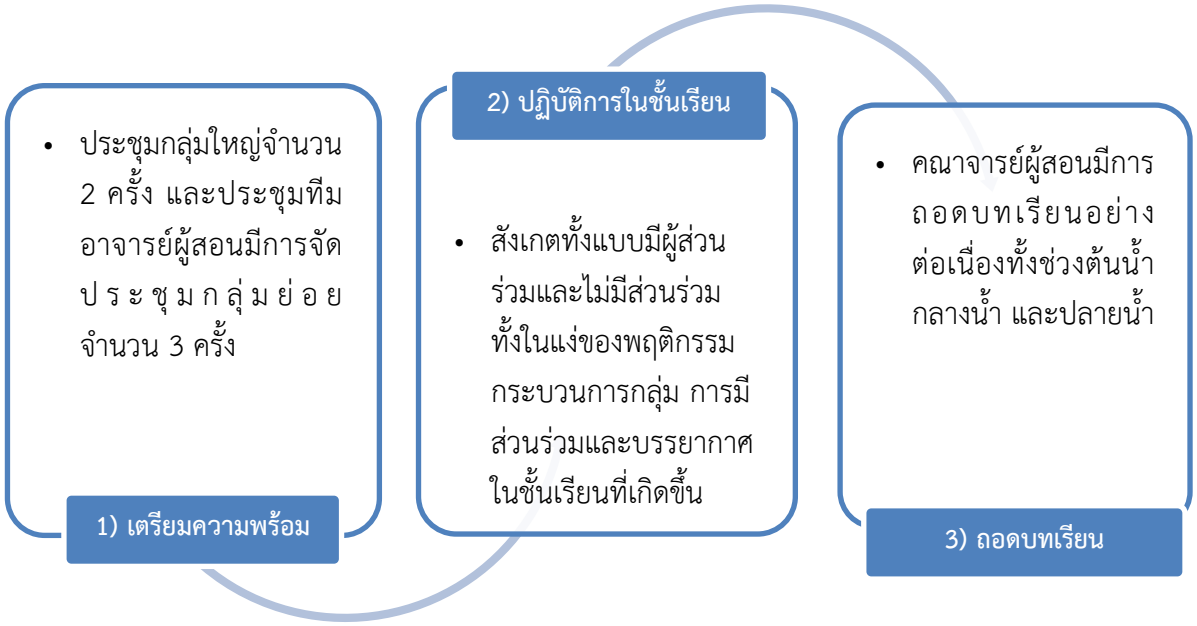
แนวคิดความเป็นพลเมือง ในความเป็นจริงแล้วการทำความเข้าใจ “พลเมือง” โดยเฉพาะพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ควรทำความเข้าใจว่าพลเมืองคือพลังของเมืองที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนได้ ไม่ใช่มีฐานะแค่หน่วยหนึ่งของรัฐ พลเมืองจะรวมกันได้ก็ต้องมีความเป็นชุมชนและองค์ประกอบสำคัญของความเป็น “ชุมชน” คือ ความใส่ใจกันและกัน พวกเขาจะต้องมีส่วนร่วมตัดสิน (เลือก) และใช้สิทธิอำนาจของตน (Authority) คือ มีงาน (เข้าไปมีส่วนโดยตรง) ทางกฎหมาย การเมือง และการบริหาร ซึ่งโรงเรียน และการศึกษาก็มีส่วนผลักดันให้เป็นไปตามทิศทางนั้น แต่ที่ผ่านมามีคำถามเกี่ยวกับระบบการศึกษาว่าได้ทำในบทบาทนี้เต็มที่มากน้อยเพียงใด โจทย์ของการศึกษา คือ ทำอย่างไรที่จะดึงศักยภาพออกมาจากคน เพื่อให้เขาพัฒนากลายเป็น “พลเมือง” และสามารถนำพาประเทศและชาติไปสู่อนาคตที่พึงปรารถนาได้ นี่คือความหมายของพลเมืองในศตวรรษที่ 21 เช่น เมื่อเราเห็นเพื่อนร่วมโลก เผชิญสถานการณ์บางอย่างแล้วเขาคิดอย่างไร ทำอะไรได้บ้าง สิ่งสำคัญที่ต้องสอนเด็ก คือ ให้เขาเคารพความแตกต่าง หลากหลาย มองว่าความแตกต่างไม่ใช่ปัญหา ไม่ใช่ความขัดแย้ง เราต้องทำให้เด็กเห็นว่าโลกนี้มีความแตกต่างกันมากจนเป็นเรื่องธรรมดาปกติ สอนเด็กให้เคารพความแตกต่าง และสอนให้เขาสามารถอยู่ร่วมกับความแตกต่างนั้นได้ (Satha-Anand, 2015)

วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการถอดบทเรียนควบคู่กับปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย ***1) การเตรียมความพร้อม*** โดยก่อนที่จะเปิดภาคการศึกษา อาจารย์ผู้สอน ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไป ได้จัดให้มีการประชุมกลุ่มใหญ่จำนวน 2 ครั้ง และทีมอาจารย์ผู้สอนมีการจัดประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 3 ครั้ง เพื่อเตรียมความพร้อมรวมถึงระดมความคิดผ่านเครื่องมือการระดมสมองเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ***2) การปฏิบัติการในชั้นเรียน*** โดยผู้สอนรวมถึงคณาจารย์ผู้ร่วมสอนได้ใช้เครื่องมือ ได้แก่ การสังเกตทั้งแบบมีผู้ส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยสังเกตทั้งในแง่ของพฤติกรรม กระบวนการกลุ่ม การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนรวมถึงบรรยากาศในชั้นเรียนที่เกิดขึ้นตลอดการจัดการเรียนการสอนใน 1 ภาคการศึกษา และ **3) การถอดบทเรียน** ตลอดกระบวนการออกแบบและจัดการเรียนรู้รายวิชา

117 - 102 ความเป็นพลเมืองและจิตอาสา คณาจารย์ผู้สอนมีการถอดบทเรียนผ่านเครื่องมือที่เป็นข้อคำถามการถอดบทเรียนอย่างต่อเนื่องทั้งช่วงต้นน้ำ (ก่อนเปิดภาคการศึกษา) กลางน้ำ (ช่วงจัดการเรียนการสอน) และปลายน้ำ (เสร็จสิ้นการสอน) รวมถึงผลการประเมินรายวิชาของนักศึกษาที่ประเมินผ่านระบบการประเมินการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย

ขอบเขตการวิจัยด้านประชากร เป็นผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จำนวน 10 คน คณาจารย์ผู้สอนจำนวน 5 คน และนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่ลงเรียนรายวิชา 117-102 ความเป็นพลเมืองและจิตอาสา ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 127 คน

ภาพที่ 1 แสดงวิธีการศึกษา

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา ประกอบด้วย 1) การออกแบบรายวิชา 2) การออกแบบกิจกรรม และ 3) การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้และการสะท้อนคิดของนักศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การออกแบบรายวิชา จากจุดมุ่งหมายของรายวิชา ซึ่งมี 5 ข้อ ประกอบด้วย 1) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจแนวคิด หลักการ และความสำคัญของความเป็นพลเมืองภายใต้หลักการประชาธิปไตย 2) เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก 3) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และจิตสำนึกในการเคารพกฎหมาย

ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเท่าเทียมกันในสังคม คุณค่าของวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 4) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องแนวคิดและหลักการช่วยฟื้นคืนชีพเบื้องต้น การช่วยเหลือดูแลสุขภาพแก่บุคคลอื่นและการปฏิบัติการช่วยฟื้นคืนชีพจากสถานการณ์จำลอง และ 5) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม พร้อมอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

การออกแบบเนื้อหาจากจุดมุ่งหมายรายวิชาดังกล่าว ดำเนินการผ่านการประชุมกลุ่มอาจารย์ผู้สอนทั้ง 5 คน รวมถึงผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไป นำมาสู่เนื้อหาที่จะใช้ในการเรียนการสอนใน 1 ภาคการศึกษา 2563 ประกอบด้วย พลเมืองประชาธิปไตย (Democratic citizen) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) การเป็นผู้ประกอบการทางสังคม (Social entrepreneur) พลเมืองดิจิทัล (Digital citizenship) พลเมืองโลก (Global citizenship) ความเท่าเทียมในสังคม (Social justice) การเคารพกฎหมาย การช่วยฟื้นคืนชีพเบื้องต้น การช่วยเหลือดูแลสุขภาพแก่บุคคลอื่น การปฏิบัติการช่วยฟื้นคืนชีพจากสถานการณ์จำลองและการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น

การออกแบบกิจกรรม ดำเนินการโดยจัดเนื้อหาในการเรียน ประกอบด้วย กลุ่มเนื้อหาความเป็นพลเมือง และกลุ่มเนื้อหาจิตอาสา มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชานี้เน้น Active learning ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ฝึกฝนทักษะในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของนักศึกษาให้เกิดขึ้น ประกอบด้วย การออกแบบให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากเพื่อน เรียนรู้การทำงานเป็นทีม เรียนรู้ผ่านสื่อและกิจกรรมที่หลากหลาย เรียนรู้ผ่านการลงชุมชน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเรียนรู้ผ่านการทำโครงงานในหลาย ๆ ลักษณะที่น่าสนใจ

รายละเอียดการออกแบบกิจกรรมในเนื้อหาต่าง ๆ ประกอบด้วย

พลเมืองประชาธิปไตย: ให้นักศึกษาอภิปรายประเด็นของกลุ่มตนเอง เช่น เสรีภาพ ความเท่าเทียมฯ ว่าแต่ละคนมีความคิดเห็น มีข้อมูลจะแลกเปลี่ยนในเรื่องเหล่านี้อย่างไร หลังจากนั้นให้สรุปประเด็นที่กลุ่มได้แลกเปลี่ยนกัน ลงเป็นคลิปวิดีโอความยาว 3 - 5 นาที แล้วโพสต์วิดีโอดังกล่าวลงในกลุ่มเฟซบุ๊กรายวิชานี้

พลเมืองดิจิทัล: สร้างสื่อสร้างสรรค์ : Digital campaign สื่อสร้างสรรค์เพื่อรณรงค์เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ (DQ) การใช้สื่อออนไลน์เพื่อสร้างสังคมใหม่ที่มีความยุติธรรม/ประชาธิปไตย/สิทธิมนุษยชน หรือเรื่องเกี่ยวกับพลเมืองดิจิทัล (Digital citizen) ผู้คนได้เคารพและเห็นคุณค่าของความแตกต่างของมนุษย์ กล้าแสดงจุดยืนเมื่อพบความไม่ยุติธรรม เพื่อให้โลกของเรามีความเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น โดยนักศึกษา

สามารถทำเป็นภาพ คลิป หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่สามารถโพสต์ในสังคมออนไลน์เพื่อสื่อสารกับบุคคลในโลกดิจิทัล

พลเมืองโลก: งานเดี่ยว (Online 1 ชั่วโมง) ให้นักศึกษาสืบค้นในเฟซบุ๊กด้วย hashtag #GlobalCitizen หรือ #GlobalCitizenship แล้วเลือกสิ่งที่สนใจมา 1 เรื่อง ให้แคปหน้าจอ (Screenshot) จากนั้นโพสต์ใน comment ใต้โพสต์ พร้อมอธิบายว่า เรื่องดังกล่าวเกี่ยวข้องเกี่ยวโยงกับตัวนักศึกษาอย่างไร

ความเป็นธรรมในสังคม: ถ่ายภาพความไม่เป็นธรรม ความไม่เท่าเทียม ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่นักศึกษาเห็นในขณะเข้าร่วมกิจกรรมศรีตรังสะพรั่งบานบนเส้นทางวงแหวนวัฒนธรรม หลังจากนั้นก็แลกเปลี่ยนกันในกลุ่มถึงเรื่องราวเหล่านั้น แล้วช่วยกันระดมความคิดกันในกลุ่มถึงแนวทางแก้ไข

ผู้ประกอบการทางสังคม: Regulation design ให้นักศึกษาทำงานกลุ่ม ช่วยกันระดมความคิดเห็นเพื่อออกแบบกฎระเบียบและ/หรือปัจจัยแวดล้อมเพื่อสร้างต้นทุนให้คนทำไม่ดี หรือสร้างประโยชน์ให้คนทำดี

การช่วยเหลือดูแลสุขภาพแก่บุคคลอื่น: ให้นักศึกษาทำงานเป็นกลุ่ม โดยให้ผลิตคลิปวีดีโอเรื่อง “การคัดกรองสุขภาพจิตด้วยตนเองสำคัญยิ่งหากประเมินแล้วพบปัญหา สามารถดูแลตนเองหรือมีช่องทางในการแก้ปัญหาได้”

การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้และการสะท้อนคิดของนักศึกษา ผลการศึกษาในส่วนนี้ได้จากการประเมินการสะท้อนการเรียนรู้ของนักศึกษาทั้งรายกิจกรรมและโครงงานของรายวิชานี้ โดยการสะท้อนการเรียนรู้รายกิจกรรมดังกล่าวมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การสะท้อนรายบุคคล การสะท้อนรายคู่ การสะท้อนรายกลุ่ม โดยมีเครื่องมือสะท้อนการเรียนรู้ที่ทางคณาจารย์ผู้ร่วมสอนได้ออกแบบไว้อย่างหลากหลาย อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ทบทวน ประเมินและวิเคราะห์ตนเองผ่านคำถามและประเด็นชวนคิดที่หลากหลายแง่มุมทั้งก่อน และหลังการเรียน เพื่อให้เห็นพัฒนาการของตนเองในแต่ละด้านอย่างชัดเจน

ตัวอย่างการสะท้อนรายวิชานี้ของผู้เรียน

“ส่วนตัวแล้วรู้สึกชอบรายวิชานี้ เพราะทำให้เรารู้สึกว่าเราคือพลเมืองหนึ่งในโลกและในสังคม...”

“เป็นการเรียนที่ทำให้เข้าใจและเห็นภาพ เหมือนเป็นหลักการของการสอนแบบใหม่...”

“อาจารย์แต่ละท่านมีสไตล์การสอนที่แตกต่างกัน มีกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ ทำให้ทุกครั้งที่เข้าเรียนมีความสนุกสนานตลอด...”

“อาจารย์พยายามสอนให้เด็กเข้าใจ โดยใช้เทคนิคสนุก ๆ และมีหลักการในการสอดแทรกเนื้อหาเพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ...”

“เรียนแล้วไม่ง่วง เพราะมีกิจกรรมให้ทำและต้องใช้ความคิดในการแลกเปลี่ยนกับเพื่อน ๆ...”

“การที่ต้องเรียนแบบได้ทำจริง มันทำให้เราจำได้และมีความมั่นใจที่จะทำ...”

อภิปรายผลการศึกษา

การออกแบบรายวิชาซึ่งใช้การประชุมกลุ่มเป็นการเตรียมความพร้อม และพัฒนาผู้สอนก่อนที่จะเปิดการเรียนการสอนเพื่อให้มีความมั่นใจ และเกิดทักษะและสมรรถนะที่จำเป็น สอดคล้องกับกระบวนทัศน์ใหม่ของการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นความท้าทายของผู้สอนที่จะต้องเรียนรู้กลยุทธ์ใหม่ ในฐานะที่เป็นผู้นำการศึกษา ครูอาจารย์ต้องเป็นตัวอย่างของผู้ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาจะต้องเรียนรู้วิธีการคิดนอกกรอบและพัฒนามากขึ้น งานของครูอาจารย์ไม่ได้เป็นเพียงแค่ปรับแต่งสภาพที่เป็นอยู่ ถ้าหากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระบบการศึกษา ผู้สอนควรแสวงหาความจริงจากหลายมิติ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่มีความซับซ้อนหลายแง่มุมชีวิต ที่ไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงรูปแบบเดียว ขณะเดียวกันผู้สอนควรจะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ๆ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะของมนุษย์ อีกทั้งครูอาจารย์ต้องเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับชุมชนที่หลากหลายมากขึ้น

ผลการศึกษาในประเด็นการออกแบบกิจกรรม ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ฝึกฝนทักษะของนักศึกษาให้เกิดขึ้นผ่านการเรียนในรายวิชานี้ที่ออกแบบให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้จากเพื่อน เรียนรู้การทำงานเป็นทีม ได้เรียนรู้ผ่านสื่อและกิจกรรมที่หลากหลาย ได้เรียนรู้ผ่านการลงชุมชน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและได้เรียนรู้ผ่านการทำโครงงานในหลาย ๆ ลักษณะ เป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกระบวนทัศน์ใหม่ของการเรียนรู้ ที่คำนึงถึงความแตกต่างและการมีเอกลักษณ์ของผู้เรียน และจะต้องเรียนรู้วิธีการคิดนอกกรอบและพัฒนามากขึ้น ขณะเดียวกันผู้สอนควรจะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ๆ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ยิ่งไปกว่านั้นยังสอดคล้องกับระบบและกลไกการจัดการเรียนการสอนในภาพรวมของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้กำหนดให้มีระบบและกลไกการประกันคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่น และหลากหลาย โดยผู้สอนมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริง ชี้แนะแหล่งข้อมูลความรู้ การจัดการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ ผ่านการอภิปรายกลุ่ม สัมมนา ทำกรณีศึกษาหรือโครงงานหรือวิจัย เรียนรู้นอกสถานที่ รวมทั้งฝึกงานและฝึกประสบการณ์ เป็นต้น

เนื้อหาในรายวิชานี้ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง และจิตอาสา เช่น พลเมืองประชาธิปไตย พลเมืองดิจิทัล พลเมืองโลก ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเท่าเทียมในสังคม การเคารพกฎหมาย การเป็นผู้ประกอบการทางสังคม เป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับการสอนความเป็นพลเมืองในปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิด (Satha-Anand, 2015) ที่มองว่าการทำความเข้าใจ “พลเมือง” โดยเฉพาะพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ควรทำความเข้าใจว่าพลเมืองคือพลังของเมืองที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนได้ ไม่ใช่มีฐานะแค่หน่วยหนึ่งของรัฐ พลเมืองจะรวมกันได้ก็ต้องมีความเป็นชุมชน ซึ่งสถาบันการศึกษามีส่วนผลักดันให้เป็นไปตามทิศทางนั้น โจทย์ของการศึกษาคือทำอย่างไรที่จะดึงศักยภาพออกมาจากคนเพื่อให้เขาพัฒนา กลายเป็น “พลเมือง” และสามารถนำพาประเทศและชาติไปสู่อนาคตที่พึงปรารถนาได้ นี่คือความหมายของพลเมืองในศตวรรษที่ 21

นอกจากนั้นเนื้อหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการช่วยฟื้นคืนชีพเบื้องต้น การช่วยเหลือดูแลสุขภาพแก่บุคคลอื่น การปฏิบัติการช่วยฟื้นคืนชีพจากสถานการณ์จำลองและการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้เข้าใจความแตกต่างหลากหลายทางสังคม รวมไปถึงการเห็นประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์ การมีจิตสาธารณะและการมีจิตอาสา โดยแก่นหลักของการเรียนรู้เหล่านี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งพฤติกรรมส่วนบุคคลและพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะในสังคมที่มีความซับซ้อนและมีความเป็นพลวัตร ซึ่งเป็นความท้าทายด้านการศึกษาในปัจจุบันที่ต้องเตรียมนักศึกษาให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษใหม่และเป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นที่ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง นอกจากนั้นทักษะเหล่านี้มีลักษณะเปลี่ยนไปในโลกยุคดิจิทัล รวมถึงทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นจนกกลายเป็น สิ่งที่ต้องมีมากกว่าน่าจะมีขณะที่บางทักษะถือเป็นทักษะชุดใหม่ที่จำเป็นในบริบทของศตวรรษใหม่

อย่างไรก็ดีการสร้างความเป็นพลเมืองและความมีจิตอาสา ย่อมไม่สามารถสร้างได้ผ่านรายวิชานี้เพียงรายวิชาเดียว แต่จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านรายวิชาอื่น ๆ ของแต่ละหลักสูตร นอกจากนั้นยังต้องรับการพัฒนาผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตรทั้งกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยคณะ วิทยาเขต มหาวิทยาลัย รวมถึงหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ยิ่งไปกว่านั้นการสร้างความเป็นพลเมือง และความมีจิตอาสาย่อมไม่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ภายในภาคการศึกษาเดียว จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการสร้างความตระหนัก รวมถึงจิตสำนึก จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาสิ่งเหล่านี้อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่พวกเขาศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องถอดบทเรียนการออกแบบรายวิชาและกิจกรรมเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและจิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในครั้งนี้ มีกระบวนที่สำคัญ ประกอบด้วย การออกแบบรายวิชาเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการเป็นลำดับแรก และต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนที่จะมีการเรียนการสอนในรายวิชานี้ ความสำคัญของกระบวนนี้จะเห็นได้ว่า หากออกแบบรายวิชาได้ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับเนื้อหา ตัวผู้เรียน รวมถึงองค์ประกอบอื่น ๆ แล้ว ย่อมส่งผลถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาที่เกิดขึ้นที่อาจไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของรายวิชาที่ตั้งไว้ โดยกระบวนการออกแบบรายวิชาในการศึกษาครั้งนี้ดำเนินการโดยใช้การประชุมกลุ่มอาจารย์ผู้สอน ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไป

กระบวนการที่สำคัญอีกอย่างคือการออกแบบกิจกรรม เนื่องจากการเรียนรู้ในรายวิชานี้ เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง รวมถึงการเรียนรู้ผ่านกนะบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายซึ่งได้ผ่านการออกแบบร่วมกันของคณาจารย์ผู้สอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าใจในเนื้อหาตลอดจนเกิดความตระหนักจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจนนำไปสู่การเป็นพลเมืองและมีจิตอาสา โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชานี้มีการจัดเนื้อหาในการเรียนการสอน ประกอบด้วย พลเมืองประชาธิปไตย พลเมืองดิจิทัล พลเมืองโลก ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเท่าเทียมในสังคม การเคารพกฎหมาย การเป็นผู้ประกอบการทางสังคม การช่วยฟื้นคืนชีพเบื้องต้น การช่วยเหลือดูแลสุขภาพแก่บุคคลอื่น การปฏิบัติการช่วยฟื้นคืนชีพจากสถานการณ์จำลองและการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น นอกจากนั้นยังมีกระบวนการสุดท้ายที่มีความสำคัญมากเช่นกัน คือการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้และการสะท้อนคิดของนักศึกษา เพื่อให้ทราบว่าการออกแบบรายวิชาและกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชานี้ มีคุณภาพเพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่

ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการจัดการศึกษาสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ Active learning ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะและธรรมชาติของนักศึกษาที่มาจากหลากหลายสาขาของวิทยาเขต ยิ่งไปกว่านั้นการจัดกิจกรรมควรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมได้หากกิจกรรมนั้นนักศึกษาไม่พร้อมหรือไม่สนใจที่จะเข้าร่วม เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ออกแบบไว้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อีกทั้งผู้สอนต้องมีการประเมินบรรยากาศในขณะจัดการเรียน

การสอนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ หรืออาจพูดได้ว่าผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองเป็นผู้อำนวยกระบวนการเรียนรู้ (Facilitator)

เป้าหมายการอออกแบบการเรียนรู้ในระดับสูงสุด คือการออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องมีการสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษาทั้งในขณะที่เรียนในห้องและการใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย รวมถึงการมอบหมายงานให้นักศึกษานำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและในการเรียนในรายวิชาอื่น ๆ ซึ่งอาจทำได้ในหลายลักษณะ เช่น การมอบหมายให้นักศึกษาจดบันทึกการเปลี่ยนแปลงของตนเองในแต่ละวันลงในไดอารี่ส่วนตัว และการให้นักศึกษาระลึกและตระหนักอยู่เสมอถึงหน้าที่ความเป็นพลเมืองและความเป็นจิตอาสาที่สอดคล้องกับปณิธานของมหาวิทยาลัยที่ว่า "ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตัว เป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง" เป็นต้น

เนื่องจากการออกแบบกระบวนการเรียนรู้สมัยใหม่และนโยบายของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในลักษณะ Module ในการจัดการเรียนการสอนในภาคการศึกษาถัดไป อาจแบ่งเนื้อหาของรายวิชานี้เป็น Module โดยอาจแบ่งเนื้อหาเป็น 2 Module ประกอบด้วย Module ที่ 1 ความเป็นพลเมือง และ Module ที่ 2 จิตอาสา โดยในแต่ละ Module จะมีเนื้อหาย่อย ๆ อยู่ในนั้น อีกทั้งการออกแบบการเรียนรู้แบบ Module ยังเปิดโอกาสให้บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่นักศึกษาสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้อีกด้วย โดยถือเป็นการบริการวิชาการซึ่งเป็นอีกหนึ่งบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา

การออกแบบรายวิชารวมถึงกิจกรรมที่ใช้สร้างกระบวนการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ที่ใช้จัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน สามารถออกแบบการเรียนการสอนได้ทั้งแบบเรียนในห้องและแบบออนไลน์ ดังนั้น ทีมผู้สอนจึงควรออกแบบกิจกรรมในการเรียนรู้ของแต่ละเนื้อหาไว้ทั้ง 2 ลักษณะ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนหากเกิดสถานการณ์วิกฤติในลักษณะเช่นเดียวกับการเกิดการระบาดของโควิด -19 ขึ้นอีกในอนาคต หรืออาจออกแบบการจัดการเรียนการสอนแบบไฮบริดโดยมีทั้งการเรียนรู้ในห้องและการเรียนรู้แบบออนไลน์ควบคู่กันไป

เอกสารอ้างอิง

Atikiat, K. and Santhuenkaew, T. (2016). *Modern teaching and innovative teaching techniques.* Retrieved November 10th, 2019, from http://regis.skru.ac.th/RegisWeb/webpage/addnews/data/2017-07-24_078.pdf

Education and innovative learning academy, Prince of Songkla university. (2019). *Teaching systems and mechanisms*. Retrieved September 12nd, 2020. from https://eila.psu.ac.th/curriculum/edudata/

Nimpanich, J. (2006). *Thailand's development strategy under the national development plan. In the course contents 83705 Development process and public choice*. Sukhothai Thammathirat Open University.

Phanit, W. (2012). *A way to create learning for students in the 21st century*. Sodsri-Saridwong foundation.

Satha- Anand, C. (2015, May 20). Lecture on understanding citizens in the 21stcentury In seminar report 2nd public forum on learning to live together: Global citizen, *ASEAN citizen*, (pp. 1 - 3). Faculty of Education, Chulalongkorn University.

Tangkitvanich, S. (2013). *Fundamental education reform for the learning of the 21st century*. National statistical office.